

«Nye» krav til utgangsåpninger for økologisk og frilands eggproduksjon - praktiske løsninger -

Mattilsynet har landet på hvilke minstekrav som gjelder for utgangshull fra bygg til utearealer. Animalia er blitt bedt om å utrede forslag til løsninger som tilfredsstiller både holdforskriften § 27 og økoforskriften artikkel 15, sistnevnte gjeldende fra 1.1.2025. Produsenter som ikke tilfredsstiller de gjeldende krav må utarbeide en skriftlig plan for når og hvordan nødvendige tilpasninger skal gjøres.

Denne utredningen gjelder *både* frilands og økologisk eggproduksjon. Vi har tatt utgangspunkt i meldingen under fra Debio av 5. mai 2025*. Vi har samarbeidet med Nortura og DSH Egg. Videre har vi vært i kontakt med Debio og Mattilsynet, med svenske kolleger, samt sparret med produsenter på eget teamsmøte i august 2025. Det finnes per dags dato få konkrete praktiske løsninger til nye utgangsåpninger å vise til. Men rammene er fastsatt, så her må den enkelte ut ifra denne utredningen, samt rådføring med medprodusenter og byggleverandører søke å finne løsninger som passer for seg. Er en usikker på noe, ta kontakt med Debio. Denne utredningen er primært rettet mot eggproduksjonen, men det er enkelte forhold som er relevante også for økologisk slaktekyllingproduksjon.

Thorbjørn Refsum, Animalia AS - 1. september 2025

Nye krav til utgangsåpninger i fjørfebygning for økologisk produksjon

Det nye økologiregelverket innførte fra 1.1.2022 nye krav til utgangsåpninger i fjørfebygning for økologisk produksjon som var gjeldende fra 1.1.2025.

Det er krav om at utgangsåpningene fra hovedrom til utbygg/veranda skal være på minimum to meter i ~~bredden~~ per 100 m² bruksareal inne. Ved en konsesjonsbesetning på 7500 høner vil det innebære et krav til 25 m utgangsåpning fra hovedrom til utbygget.

Dersom det er kaldt eller ugunstige værforhold kan utgangsåpninger til verandaen være lukket. I slike perioder er det også en mulighet for at enkelte utgangsåpninger står oppe, hvis dyra skal ha tilgang til utbygget, samtidig som inneklime i huset, dyrehelse og dyrevelferd ivaretas. Uansett må virksomhetene sikre at kravet til at økologiske fjørfe skal ha tilgang til utearealet i minst en tredel av livet oppfylles.

De nye reglene kan innebære vesentlige konsekvenser for mange økologiske virksomheter. Med bakgrunn i dette har Mattilsynet vurdert mulige løsninger, men har kommet fram til at det ikke er mulighet for annen tolkning av økologiregelverket som samtidig oppfyller formålet med ordlyden i regelverket. Siden vi har et EØS-regelverk er det lite sannsynlig at en mindre streng håndtering vil bli akseptert ved fremtidige ESA-inspeksjoner, og dette er viktig å ta hensyn til for å sikre en forutsigbarhet for økologiske virksomheter.

Det vil være behov for en dialog mellom næring, Debio og Mattilsynet om tilpasning til regelverkskravet. Animalia skal i samarbeid med KLF og Nortura utarbeide en utredning hvor de ser på praktiske løsninger innenfor regelverksrammene. De skal innhente informasjon om praktiske løsninger i Nordiske land, og være i kontakt med økologiske fjørfevirksomheter. Dette arbeidet skal ferdigstilles innen 15 juni, og informasjon vil bli formidlet til økologiske fjørfeprodusenter.

Økologiske virksomheter må utarbeide en plan for å oppfylle regelverkskravet om at utgangsåpninger fra hovedrom til utbygg/veranda er på minimum to meter i ~~bredden~~ per 100 m² bruksareal inne.

* med et par presiseringer og rettelser

Innhold

«Nye» krav til utgangsåpninger for økologisk og frilands eggproduksjon -	1
Krav til utgangsåpninger	2
Holdforskriften	3
Økoforskriften	3
<i>Om utgangshuller</i>	3
<i>Om ramper</i>	3
<i>Om tilbygg</i>	3
Smittebeskyttelse – alternering av utearealer	3
Skriftlig plan for tilpasning	4
Støtte til ombygging	4
Praktiske løsninger	4
Eksempler på type hus og praktiske løsninger	5
Ramper	10
Glideluker versus hengslede luker	11

Krav til utgangsåpninger

Holdforskriften ligger i bunn. For økologisk produksjon har man økoforskriften i tillegg. Det slår litt ulikt ut mht utgangsåpninger, avhengig om en har veranda eller ikke (Tabell 1). Dette har vi utdypet i de neste to avsnittene på side 3. Uansett, kravene til utgangsåpninger er ment for at det skal ligge til rette for at flest mulig dyr skal kunne bevege seg fritt ut og inn – uavhengig av for eksempel sosial status. Med andre ord – de bør være funksjonelle, med tanke på hønene.

Tabell 1. Minimum antall meter utgangsåpninger fra bygning og ut. Fri br: 40 cm og h: 35 cm.

Type produksjon	Antall dyr	Minimum antall m utgangshull	Jamfør
Frilands (2 m / 1000 høns)	7500	15 meter	Holdforskriften
Økologisk u/ veranda (4 m / 100 m ² ba)	7500	50 meter*	Økoforskriften
	6000	40 meter	
Økologisk m/veranda (2 m / 100 m ² ba)	7500	25 meter	
	6000	20 meter	

* Utregning: 6 høns / m² bruksareal -> 7500 / 6 = 1250 m². 1250 m² / 100 * 4 m -> 50 m.

Holdforskriften

Jamfør § 27 gjelder i utgangspunktet minstekravet 2 meter utgangshull per 1000 høns. Disse skal være **minimum 40 cm brede og 35 cm høye**. Størrelsen på utgangsåpningene gjelder *både* frilands og økologisk. Holdforskriften definerer ikke «uteareal», men veranda må forstås som en del av utearealet. For frilands står en fritt til hvor utgangsåpningene er, uavhengig av flokkstørrelse, men utgangsåpningene skal være fordelt på hele fjørferommets lengde.

For en **frilandsbesetning** på 7500 høns, vil bruksarealet måtte være minimum 833 m² (gitt 9 høns per m²) og utgangsåpninger på minimum 15 meter.

Økoforskriften

Om utgangshuller

I henhold til artikkel 15 i økoforskriften (forordning 464-2020*) er det krav om 4 m utgangsåpninger per 100 m² bruksareal fra bygning og ut eller fra veranda og ut. Hvis veranda, så gjelder 2 m utgangsåpninger per 100 m² bruksareal fra bygning og ut til veranda. Dette er strengere enn hva som står i holdforskriften og trumfer derfor denne, da det er det strengeste regelverket som gjelder. Videre står det under samme artikkel at fuglene skal kunne komme til utgangsåpningene uten hindringer.

For en økobesetning på 7500 høns i bygg *uten* veranda, tilsvarer det minimum 50 m utgangsåpninger. For en besetning i bygg *med* veranda tilsvarer det minimum 25 m utgangsåpninger. For et dyrehold med 6000 dyr, tilsvarer det henholdsvis 40 m og 20 m utgangsåpninger.

Antall utgangsåpninger må tilpasses flokkstørrelsen, som er maks 3000. Det tilsvarer 10 meter per flokk. For en besetning på 6000 dyr, så må det altså være tilgjengelig 10 meter utgangsåpninger per flokk. Det må en hensynta når en skal planlegge for flere eller større utgangsåpninger.

* **Forordning 464/2020 på ulike språk:** https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2020/464/oj/eng

Om ramper

Dersom utgangsåpningene er *opphøyde* (ikke i gulvplan), så er det også krav om rampe (artikkel 15, 1 (e)). Følgelig må det være på plass funksjonelle gangbaner og ramper til og fra utgangsåpningene, i den forstand at dyra faktisk vil bruke disse.

Om tilbygg

For å få til stort nok bruksareal, så kan verandaareal inkluderes, dersom følgende to vilkår i artikkel 15 i forordningen oppfylles: 1) verandaene må «isoleres på en måte slik at det ikke er utendørsklima» (2(c)) og 2) verandaene må være «tilgjengelige 24t» (2(c)(i)). Her henvises det også til forordning (EU) 2018/848, punktene 1.6.1 and 1.6.3 i del II i Annex II, som sammenfattet sier at dyrenes velbefinnende skal ivaretas gjennom akseptabelt klima og miljø, naturlig ventilasjon og lys.

Om krav til utgangsåpninger legges det til grunn minste bruksareal for dyretetthet. Dersom verandaareal er med i beregningsgrunnlaget for dette minstearealet, så må man fortsatt oppfylle kravet til utgangsåpninger om 2 m/100 m² fra innomhus og ut (Artikkel 15, 1) c)). Med andre ord, det må være *samme* antall meter utgangshuller fra innomhus til tilbygg som en *del* av veranda, som til veranda direkte.

Smittebeskyttelse – alternering av utearealer

For begge typer produksjoner gjelder det samme med hensyn til smittetrykk på dyra. I den grad det er mulig, så bør en alternere mellom utearealer, dvs la arealer ligge brakk, slik at smittetrykket av virus, bakterier, koksidier og innvollsorm reduseres. Det gir bedre helse, velferd og økonomi.

Skriftlig plan for tilpasning

Minstekravene til utgangsåpninger i regelverket er gjeldende (tabell 1) – det er ingen egentlig overgangstid. Om utgangsåpninger vil det for noen dreie seg om *mindre tilpasninger*, som for eksempel ramper i dører og/eller vinduer. For disse forventes det at nødvendige tiltak blir gjennomført så snart som mulig, det vil si mellom innværende og neste innsett. For andre kan det være snakk om *større og mer inngripende tilpasninger*, så som nye eller utvidelse av utgangsåpninger i bygg. Uansett, det må på plass en skriftlig fremdriftsplan så snart som mulig, som, som ved tilsyn skal kunne forelegges Debio og Mattilsynet. Er en i tvil om planlagte modifikasjoner er innenfor regelverket, så ta kontakt med Debio.

Støtte til ombygging

Det er ingen tvil om at både byggmessige og økonomiske forhold vil spille en rolle for hva slags fremdriftsplan en legger til grunn. I denne utredningen har vi kun lagt vekt på praktiske løsninger. Du som produsent må finne ut hva som lar seg gjøre for ditt fjøs. Hva angår støtteordninger, er det verdt å nevne at:

- I årets jordbruksforhandlinger er en blitt enige om at i forvaltningsmodellen for IBU midler (investeringsmidler) for 2026, så skal **søknader om investeringsstøtte, som følge av EUs økologiregelverk prioriteres**. Føringen er ikke ny, men gjelder også for innværende år. Investeringer kan støttes med inntil 40 % av kostnadene med et tak på 3.5 mill. kr. Søknader rettes til Innovasjon Norge.

Praktiske løsninger

I det følgende har vi skissert noen ulike løsninger, evt. illustrert av bilder og/eller figurer. Oversikten er på ingen måte uttømmende. Formålet er å gi deg som produsent ideer til hvordan du praktisk kan løse utfordringene på din gård. Men, om du vurderer andre løsninger, utenfor rammen som er lagt (tabell 1), så diskuter de gjerne med rådgiver hos varemottaker, deres DVP-veterinær, Debio, eller andre, så du ikke risikerer avvik ved neste tilsyn av Mattilsynet, Debio – eller EFSA.

Som utgangspunkt, så dreier det seg om flere eller utvidede utgangsåpninger fra bygg, det være seg vha dører, vinduer, eksisterende som nye utgangshull. Husk at utgangshullene skal være minimum 40 cm brede og 35 cm høye.

Tabell 2. Praktiske løsninger

1. Dører	a. Utvide dører i bredden.
	b. Bruke høyden i dørene, ved å dele de i tre etasjer, ved hjelp av ramper til og fra døråpninger
2. Vinduer	a. Bruke eksisterende vinduer, om de lar seg åpne og det er plass for ramper til og fra vinduer. Innovervendte vinduer kan snus.
	b. Erstatte et eller flere vinduer med luker, som for andre utgangsåpninger. Forutsetter integrerte vindusløsninger som sikrer krav til dagslys.
	c. Utvide vindusåpninger i høyden, for flere etasjer av luker og ramper. Se også b over.
3. Utgangsåpninger	a. Utvide eksisterende utgangshull ved gulv – i bredde og / eller i høyde, med plass til to etasjer. Utvidelse i høyden kan være en løsning, dersom utvidelse i bredden svekker bærekonstruksjoner i bygget.
	b. Nye utgangshull i vegg.

Eksempler på type hus og praktiske løsninger

Vi har i det følgende tatt utgangspunkt i ulike hus i Norge og Sverige – to i betong og to i sandwich. Løsningene er de samme. Det er anført at det kan være utfordrende å modifisere eksisterende bygg mht bærekonstruksjoner. Vurder om dette likevel lar seg gjøre, ved for eksempel å felle inn *bærebjelker* over utvidede eller nye utgangsåpninger.

Bortsett fra bygningsmessige og økonomiske forhold, så må krav om deling av utearealer (økologisk) og anbefaling om alternering av utearealer i smitteforebyggingsøyemed tas med i betraktning. Kan en alternere mellom begge sider av huset eller må begge sider brukes samtidig?

• Hus 1. Økologisk hønsehus i betong i Sverige. 12 000 høns.

Norge forholder seg til det samme regelverket som i Sverige. I dette huset, med fire avdelinger, er det 5 utgangsåpninger á 1,20 meter bredde, totalt 6 meter per flokk på 3000 dyr. I henhold til økoregelverket så mangler det 4 meter. Produsenten her vurderer å dele inn døren i tre etasjer (1b, jamfør tabell 2 over) for slik å oppfylle kravene. Bildeeksempler på løsninger sees på side 11. Alternativt bruke et par av vinduene som utgangsåpninger (2 a) eller erstatte disse med luker, med integrerte vinduer (2b). For øvrig har de heisbare luker innvendig.

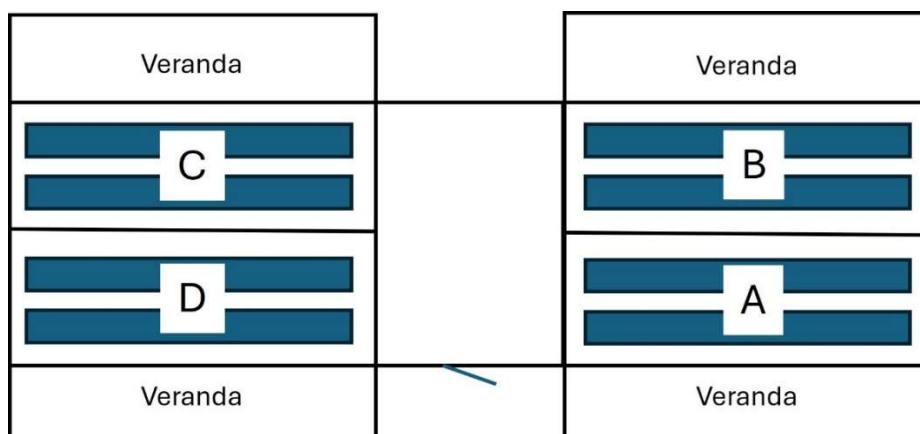

Foto: Lisa Schneider

- Hus 2. Hønsehus i betong i Norge

Eksempel på utvendige glideluker. Isoleres fra innsiden på vinterstid

Bilde: Cecilia Larsson, DSH

- Hus 3. Frilandshus (kombihus) i sandwich i Norge

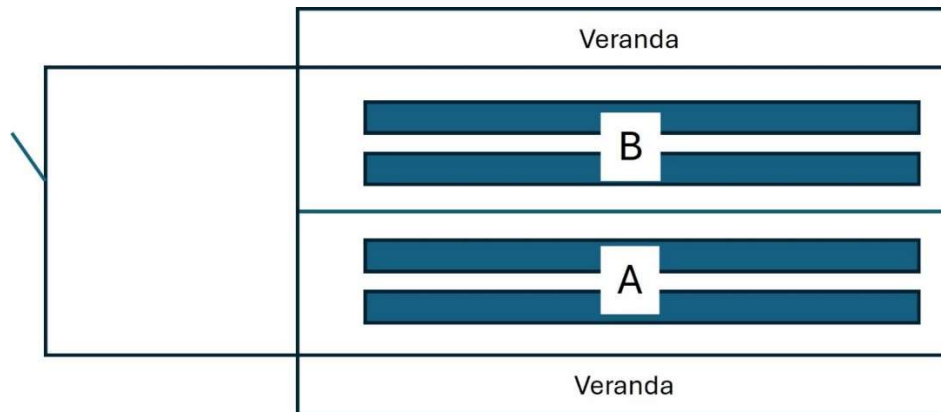
Eksempel på frilandshus med 9 utgangsåpninger á 3 meters lengde. Med 27 meter utgangshull på hver side tilfredsstiller dette huset både hold- og økoforskrift. Utvendige isolerte vippeluker med heis.

Bilde: Cecilia Larsson, DSH

- Hus 4. Økologisk hønsehus i sandwich i Sverige.

Dette huset, oppført i 2023, oppfyller krav til utgangshull. 5 x 2 meter luker på hver side (10 m) for 3000 høns. Heisbare isolerte luker innvendig.

- Hus 5. Økologisk hønsehus i sandwich i Norge

Dette er en typisk økohus fra 2008/2009 med tre dører på hver side – under bygging. Veranda ferdigstilt senere. Disse husene har vært i drift i mange år og hatt tidligere hatt godkjent status som økohus. Vanlig er 90 cm brede dører. Det blir 2,7 meter på hver side. Gitt veranda, så mangler det nå her 7,3 meter utgangshull på hver side (ut ifra økoforskriften om 2 m/100 m² bra). Supplerende utgangshull i veggene mellom dørene synes å være beste løsning her.

Kilde: Ukjent

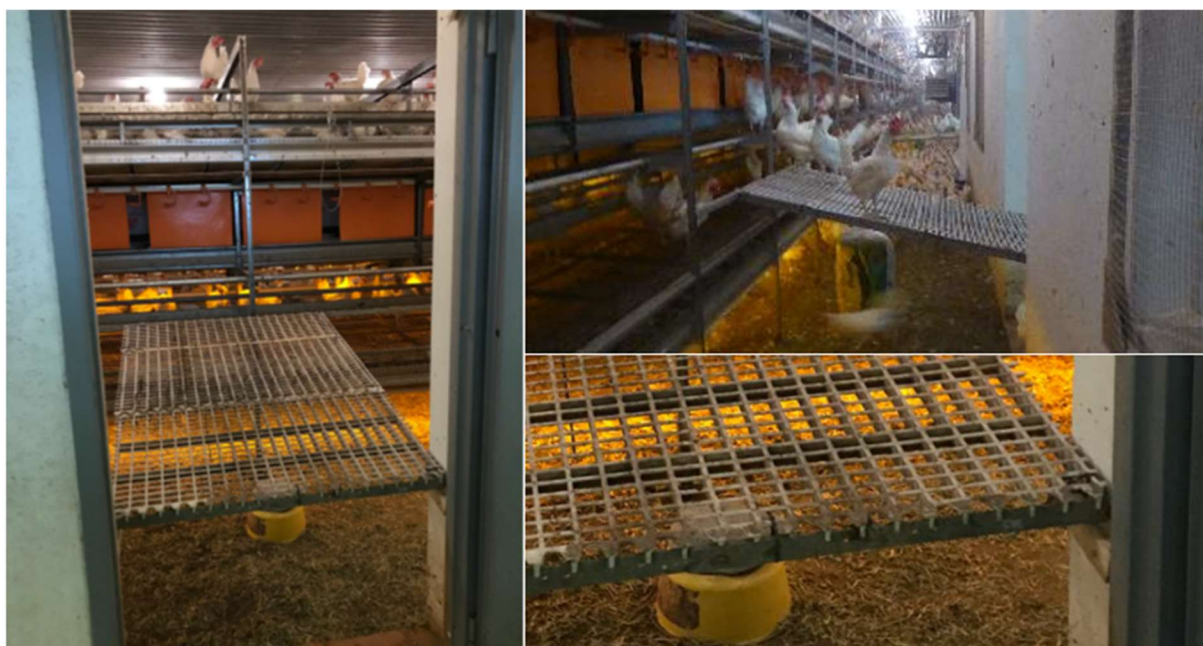
Ramper

For utnyttelse av døråpninger i flere etasjer eller vindusåpninger, så vil ulike typer ramper kunne være aktuelle – se bilde under. Er hønene trent til og er vant med å bruke slike, så vil de bli brukt – om enn ikke i like stor grad som utgangsåpninger på gulv.

Kilde: Lisa Schneider

Rampene kan gå direkte over fra innredningen og til ny utgangsåpning og/eller de kan legges langs med veggene, for ikke å komme i veien for ferdsel inne. Bildet under viser rampe lagt fra innredning til dør. De bør henges på den ene siden, slik at de lett kan vippes opp, manuelt eller med heisverk. Anslutningslist på dørinnside. Rampen på bildesamlingen under er grei, forutsatt at det legges en skrårampe fra denne og ned på utearealet. Den er derimot for kort, dersom det er skrå sideramper langs med yttervegg som er tenkt. Dette kan løses med en hengslet rampedel som kan vippes opp på hovedrampen, alternativt en form for teleskopløsning (skinneløsning?), der hovedrampen kan skyves ut og inn.

Kilde: Lisa Schneider

Glideluker versus hengslede luker

I de svenske husene (Hus 1 og 4) hadde de innvendige, heisbare isolerte luker. De hadde ledeskinner på siden. Glidelukene kan også være utvendige (Hus 2). Om det gjør en forskjell å ha glidelukene på inn- eller utsiden av veggen, har vi ikke bragt på det rene.

Glidelukene bør ikke være for tunge, da det sliter på heisverket, men heller ikke for lette, slik at de ikke «slipper» tungt nok ned og tetter mot gulvet. På vinterstid kan det dannes kondens og ising langs med kantene, spesielt i overkant av lukene. Ikke alle opplever det som noe nevneverdig problem. I Hus 4 hadde de likevel valgt å legge tilleggisolasjon (type Glava) fra utsiden. Alternativet er isolasjonsplater.

Størrelsen på glidelukene har noe å si – at de er større enn i høyde og bredde enn utgangsåpning skulle tilsi. Det gir bedre isolasjon og mindre kuldebro. Muligens øker det fare for eventuell fastfrysing – så tenk på utforming. På den annen side, så er utgangsåpningene likevel gjerne stengt under kuldeperioder.

Under sees hus med hengslede luker, både med manuelle og automatiske opplukk. Sistnevnte kan gå manuelt eller automatisk på klokka på styringscomputeren.

Hvorvidt glideluker eller vippeluker er best egnet mht kulde og kondens har vi ikke noen klar formening om, men antar at utforming mht tetning og isolasjon, har noe å si.

Kilde: Lisa Schneider

Bilde: Cecilia Larsson, DSH